

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

А.А. Разговорова, магістрант

Миколаївський національний аграрний університет

В статті обґрунтовано питання розвитку підприємництва на сільських територіях Миколаївської області. Виявлено необхідність розвитку галузей рослинництва та тваринництва. Проаналізовано статистичні дані зайнятості сільського населення. Проаналізовано статистичні результати чисельності різних за розмірами підприємств. Виявлено, що розвиток сільського підприємництва здатен відновити соціальну сферу села, яка нині перебуває в стані занепаду. Запропоновано шляхи розвитку підприємницької діяльності на сільських територіях.

Ключові слова: підприємницька діяльність, аграрний сектор економіки, попит та пропозиція робочої сили, інфраструктура села.

Постановка проблеми. В Миколаївській області вже давно назріла необхідність впровадження цілеспрямованої політики розвитку сільських територій шляхом створення сприятливих економічних, соціальних, політичних умов для забезпечення процвітаючого майбутнього сільського населення. Розвиток підприємництва чинить позитивний вплив не тільки на підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки, але також сприяє культурному і духовному розвитку поселень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку підприємництва в сільській місцевості достатньо широко розглядається такими науковцями як З. Варналій, Б. Бобиль, М. Крупка, Ю. Іванов, К. Петросян, Є. Сахаров, В. Сизоненко, Н. Колесник та інші. та ін.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є аналіз стану та шляхів розвитку підприємництва на сільських територіях Миколаївської області. Досягнення сформульованої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань: – визначити роль і місце підприємництва в економічному та соціальному розвитку сільських територій; – провести аналіз діяльності діючих підприємств за розмірами; – провести аналіз попиту та пропозиції робочої сили; – виявити шляхи розвитку підприємництва на сільських територіях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний розвиток аграрного сектору України здебільшого орієнтований на укрупнення господарюючих суб'єктів, створення великих аграрних компаній та холдингів. Майже у кожному регіоні України працюють по декілька компаній, які володіють десятками тисяч гектарів ріллі, займаються інтенсивним веденням землеробства, відмовляючись від малоприбуткових та соціально спрямованих напрямів діяльності. Це призводить до зменшення кількості робочих місць, міграції сільського населення у великі міста, далеке та близьке зарубіжжя [4].

Сільське господарство має визначальне значення у досягненні продовольчої безпеки держави, а Миколаївщина володіє вагомим природно-ресурсним потенціалом – налічується 2 млн га сільськогосподарських угідь, з яких 1,7 млн га – рілля, що становить 5% орної землі в Україні, і виробляє конкурентоспроможну як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках сільськогосподарську продукцію.

Розвиток сільського господарства та соціальної сфери села прямо залежить від розвитку галузі рослинництва та тваринництва, оскільки саме вони є основою

аграрного сектору економіки України в цілому, вони можуть гарантувати забезпечення населення країни продуктами харчування, добробут сільського населення та економічну стабільність в країні.

За роки реформ в Україні закладена велика кількість перепон для розвитку підприємництва в цілому, а особливо на сільських територіях. Відбулися законодавчі зміни статусу, функцій і ролі підприємств, формується інституціональна інфраструктура їх розвитку і підтримки, вдосконалюється податкове законодавство та механізми спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого та великого бізнесу. Разом з тим, економічне середовище функціонування бізнесу не можна вважати завершеним ні організаційно, ні функціонально.

На селі через прорахунки і помилки, які допущені у процесі ринкової трансформації аграрного сектору економіки, склалася напружена ситуація в сфері зайнятості, рівні життя сільських жителів, прослідковується занепад соціальної інфраструктури. На сьогоднішній день в сільській місцевості не сформована ефективна система взаємодії органів місцевого самоврядування з підприємцями, відсутня розвинута інфраструктура малого бізнесу, немає дієвого механізму його фінансової підтримки, не діє система соціального партнерства. Як наслідок, в сучасних умовах нагальною є необхідність реалізації комплексу заходів щодо сприяння розв'язанню проблем зайнятості в сільській місцевості, збереження трудового потенціалу на селі, запобігання трудовій міграції, а також розвитку сучасної інфраструктури для залучення безробітних до підприємницької діяльності.

У Господарському кодексі України (2003 р.) крім зазначених ознак у визначенні підприємництва підкреслюється, що воно як вид господарської діяльності, здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутків (ст. 42).

Суб'єктами підприємництва (підприємцями) в Україні можуть бути громадяни України та інших держав, особи без громадянства, необмежені законом у правоздатності, юридичні особи всіх форм власності. Це як правило, приватні особи – організатори одноосібної та великої економічної діяльності, а також група юридичних або фізичних осіб, пов'язаних між собою договірними відносинами та економічними інтересами.

Що ж стосується громадян або фізичних осіб (окремих індивідів) – суб'єктів підприємництва, вони виступають у цій якості як:

- організатори індивідуального виробництва, на якому застосовуються засоби виробництва, що належать йому та орендуються ним, і використовується власна праця;
- організатори виробництва, де підприємство (капітал) належить йому як власнику або як співвласнику (або орендуються) і застосовується наймана праця;
- менеджери, які не володіють часткою актуальної власності до початку їх діяльності, але таке володіння передбачається згодом, що стимулює їх реалізовувати підприємницькі здібності в управлінні капіталом корпорації [51, с. 146; 68, с. 36-40].

Суб'єктами підприємницької діяльності є і юридичні особи – господарські товариства, кооперативи, спільні підприємства, корпорації, різні асоціації, які працюють з обов'язковим залученням найманої робочої сили, у господарській діяльності виступають від власного імені й існують незалежно від осіб, що входять до складу організацій та об'єднань.

У розвинутих країнах провідну роль у галузі підприємництва відіграють акціонерні товариства і товариства з обмеженою відповідальністю: "це дає змогу окремим власникам заздалегідь визначити розміри підприємницького ризику, залучити до діяльності цих товариств значну кількість осіб і акумулювати великі кошти" [17, с. 921].

Особливу функцію в діяльності підприємницьких структур виконує держава та її відповідні органи. Оскільки в Господарському кодексі зазначено, що "здійснення підприємницької діяльності забороняється органам державної влади та органам місцевого самоврядування" (с. 43, п. 4), тобто, за загальними правилами ринкової економіки держава не може бути суб'єктом підприємництва, функцію регулювання і контролю підприємницької діяльності вона делегує корпораціям, асоціаціям, кооперативам, спільним та іншим підприємствам.

Аналіз наукових праць вітчизняних авторів щодо визначення сутності підприємництва і підприємницької діяльності засвідчує, що сучасна економічна теорія не дає однозначного трактування сутності підприємницької діяльності. Оскільки підприємницька діяльність в Україні перебуває практично у стадії становлення і перших ознак розвитку, і утверджується як перспективна форма ведення господарства, процес її становлення перебуває під впливом соціально- економічних чинників і залежить від потреб суспільства.

Таблиця 1 Кількість підприємств в Миколаївській області за їх розмірами
У тому числі, од.

Рік	Усього, од.	малі підприємства			
		великі підприємства	середні підприємства	усього	з них мікропідприємств
2014	10449	6	338	10105	8982
2015	10569	7	333	10229	9148
2016	10051	8	337	9706	8645
2017	10801	8	334	10469	9352
2017 рік до 2016 року, %	107,5	100,0	99,1	107,9	108,2

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики Миколаївської області [3]

В Миколаївській області в 2016 році зафіксована найнижча кількість зареєстрованих підприємств та становить 10051 одиницю, що на 7,5 менше за 2017 рік, та на 4,9% нижче за 2015 рік (табл. 1). Варто відмітити, що припинила свою діяльність велика кількість саме малих підприємств. Припинення діяльності малих підприємств було спричинено такими факторами: адміністративний тиск, брак підприємницької ініціативи, дефіцит обігових коштів, незадовільне забезпечення правовою й економічною інформацією, нерозвиненість інфраструктури підтримки підприємництва, низький рівень знань і професійних навичок працівників сфери малого підприємництва, низька продуктивність праці, обтяжлива система оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності [2].

Таблиця 2 Попит та пропозиція робочої сили в Миколаївській області, осіб

Рік	Кількість зареєстрованих безробітних	Потреба роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць (вакантних посад)	Навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце (вакантну посаду)
2014	19669	985	20
2015	19583	1044	19
2016	16825	1443	12
2017	17816	1781	10
2017 рік до 2016 року, %	105,9	123,4	83,3

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики Миколаївської області [3]

Серед офіційно зареєстрованих підприємств майже 88,0% становлять мікропідприємства, які в 2017 році досягли свого максимуму 9352 одиниці. За досліджуваний період зростає кількість великих підприємств на території Миколаївської області, які протягом останніх двох років становлять 8 одиниць, що може мати негативний вплив на діяльність середніх та особливо малих підприємств. Нині однією з основних проблем, які негативно впливають на розвиток сільських територій, є безробіття.

Аналізуючи попит та пропозицію робочої сили в Миколаївській області (табл. 2) прослідковується зниження кількості зареєстрованих безробітних починаючи з 2014 року, де максимальна кількість безробітних досягла свого максимуму та становила 19669 осіб, а вже в 2016 році цей показник становив 16825 осіб. Проте вже в 2017 році кількість зареєстрованих безробітних починає стрімко зростати, та становить вже 17816 осіб, що вище 5,9% порівняно з 2016 роком. Причиною стрімкого підвищення офіційно зареєстрованих безробітних в 2017 році стала велика кількість підприємств, які припинили свою діяльність в 2016 році (табл. 1). Починаючи з 2014 року спостерігається стрімке підвищення потреби роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць (вакантних посад), та вже в 2017 році становить 1781 посада, що на 23,4% вище за 2016 рік (1443 посади), дане явище є наслідком відкриття в звітному році великої кількості підприємств, котрі потребували кваліфікованих кадрів. Відповідно знижується навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце, та вже в 2017 році становить 10 осіб на 1 вакантну посаду, що на 16,7% нижче за 2016 рік, та 50,0% нижче за 2014 рік, коли на 1 вакантну посаду навантаження становило 20 зареєстрованих безробітних.

Миколаївська область має потенціал для пом'якшення негативного впливу тенденції скорочення робочих місць у сільському господарстві, насамперед через розвиток сфери послуг, яка в сільській місцевості практично нерозвинена [1].

Висновки. Тільки розвиток сільського підприємництва здатен відновити соціальну сферу села, яка нині перебуває в стані занепаду. Державна підтримка заходів щодо заохочення інвесторів до інвестування у розвиток соціальної та інженерної інфраструктури села допомогла б підприємцям впроваджувати нові технології, вирощувати органічну продукцію та підтримувати підприємця при проходженні сертифікації продукції з метою її подальшого експорту. Проведення освітніх програм державою, що спрямовані на професійне навчання, перекваліфікацію сільського населення, сприяли би зниженню безробіття та підвищенню якості продукції і як наслідок підвищенню конкурентоспроможності продукції на світовому ринку. Але чи не найбільшим внеском заходів із розвитку та підтримки сільського підприємництва стане сприяння поступовій зміні менталітету селян у напрямку до формування ринково-орієнтованої поведінки.

Список використаних джерел:

1. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій - [4-те вид.]. – К.: Т-во «Знання», 2008. – 302 с.
2. Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>.
3. Крупка М. І. Фінансово-економічні аспекти розвитку малого підприємництва в Україні / М. І. Крупка // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 72-81.

4. Панков О.І. Сталий розвиток у сільському господарстві [Електронний ресурс]/О. І. Панков // Ефективна економіка. –2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=750>.

Науковий керівник: Мельник І. О., канд. екон. наук, доцент